Eiuſdē reuerendiſſimi patris/ dñi Hugonis Car-
dinalis/ ꝓlogi ex verbis ſanctorũ doctorũ in epiſto-
las ſancti Pauli collecti: Expoſitio.

P Rincipia rerũ requirēda ⁊c̄. Preponit autem
huic libro ꝓlogus ex verbis Auguſtini/ Hieronymi/
Origeñ. Haymonis/ Amb. collectꝰ. Et notādũ ſm
Corbolien
ſem/ q̃ in pma parte
proemij oritur cauſa
cõpoſitiõis. In ſecũ
da cauſa frequētatio
nis. In tertia ratio
numeri epiſtolarum.
In quarta ratio or-
dinis: quia nõ ordi-
nant ſicut fuerũt cõ-
poſite vna poſt ali-
am. In quinta mate-
ria generalis. In ſex-
ta materia ſpecialis:
ſcʒ huiꝰ epiſtole pri-
me: et vbi fuerit ſcri-
pta: et vñ fuerit miſ-
ſa: ⁊ quibꝰ: ⁊ qualiter
fuerit ſcripta: ⁊ quis
modus ē ⁊ ordo tra-
ctandi. Primo q̃ cõ-
ſideranda ē cauſa hu
ius operis in proe-
mio. Uerba magiſtri
a Principia: id ē
cauſe. b Requirē
da: quare ſint: q2 ſci
re eſt cauſam rei noſ-
ſe. c Tũc enim de-
mũ. i. habita noticia
ꝑncipioꝝ q̃m ſũt: d
Facilius poterit
cauſe rõ. i. cauſa rõnabilꝰ q̃re. ſ. ſic ſũt. Sed hec expoſitio vi-
detur eē ſrẽ extorſio: ⁊ ꝑcipue q̃m ꝑncipiũ et cã idē ſũt. Unde a
Principia rerũ. i. cauſe q̃ ſũt de eſſe. ſ. materia ⁊ forma. e
Cauſe rõ. i. cauſa finalis q̃ radicat materiã ⁊ formã. Scḋm
Corbolienſem. a Principia rerũ. i. cauſe. e Cauſe
ratio. i. vtrum ſit illa cauſa rationabilis. f Declarari:
vtrũ ſit rationabilis cauſa vel nõ. g Si eius origo: id eſt
ſi q̃liter ſit cõpoſita diſcat. q. d. ſcito quare aliquid ſit cõpoſitũ
ſtatim ſcitur quare ſic ſit compoſitũ. h Si ergo. Uerba
ſunt ambroſij. Uel forte poſtea incipiũt ibi: Sciēdũ igitur
⁊c̄. i Modũ ⁊ rationē: id ē rõnabilē modũ: vel modũ
q̃ ad ſpem: rõnē q̃ ad finē. k Sciēdũ igitur ⁊c̄. Ecce cau-
ſa ſuſceptionis opis et origo/ vt modificet legē ⁊ ꝓphetas et
euangeliũ. l Culture diuine mandata: id eſt ꝑcepta
moralia. Uel. i. ꝑcepta de credēdo/ ſperādo/ ⁊ diligēdo deũ:
q2 dicit Augꝰ in ꝑncipio Enchiridion: Hec enim maxime: id ē
fides/ ſpes/ charitas: immo ꝓ ſola in religione ſequenda ſũt.
Et paꝰ ſup/ dicit: Diximꝰ colēdũ deũ/ ſ fide/ ſpe et charita-
te. m Rediuiua populi pctã: id eſt iterũ ⁊ iterũ naſcē
tia. n Compeſceret. Roma. v. d. Lex ſubintrauit vt
abũdaret delictũ. Ergo nõ cõpeſcuit/ ſed potiꝰ irritauit cõcu
piſcentiã. Itē Ro. vij. b. Occaſione accepta per legē reuixit
peccatũ. Solutio. Lex intētiõe legiſlatoris cõpeſcuit: ſed oc-
caſione irritauit cõcupiſcentiã. o Atq̃ eundē populũ
bonorũ repromiſſionibꝰ. i. iteratis ꝓmiſſionibꝰ. In hoc
q̃ dicit pluraliter: repromiſſionibꝰ/ ⁊ ſingulariter: denũci-
atione/ innuit q̃ frequētiꝰ in ſermonibꝰ blandiēdũ eſt q̃ ter-
rendũ. Unde Luc. vi. f. Eijce primũ trabē ⁊c̄. Ibi Glo. Ra-
ro et nõ niſi ex magna neceſſitate obiurgatiões ſũt admiſcē-
de. Sed cõtra. ij. Timoth. iiij. a. Argue/ increpa/ obſecra. Ibi
ponũtur duo ad terrorē: vnũ tñ ad promiſſionē. Itē Hiere.
j. b. Ut euellas ⁊ deſtruas ⁊ diſperdas ⁊ diſſipes ⁊ edifices ⁊
plātes. Ibi ponunt quattuor ad terrorē: duo ad ꝓmiſſionē.
Solutio huiꝰ eſt illud. ij. Timoth. ij. d. Seruũ dei nõ oportet
litigare: ſed manſuetũ eſſe ad oẽs: et h̃ ſm diuerſas perſonas.
Perfectis enim aut nũq̃ aut raro litigādũ ē increpationibꝰ vel
cõminationibꝰ. Or aũt dic̃ Glo. Luc. ibi obiurgatio dr cor-
rectio cũ clamore ⁊ q̃dã idignatiõe. Et ad illud Hiere. dicen-
dũ q̃ nõ mittebatur ad
ꝑfectos ſed ad quaſi
obſtinatos/ ad quos
oportet plꝰ vti cõmi
nationibꝰ q̃ ꝓmiſſi-
onibꝰ. Bonoꝝ re-
promiſſiõibꝰ. i. tē-
paliũ: vt dic̃ poſtilla.
Unde Eſa. j. e. Si h̃ fe-
ceritis bona tre come
detis: ⁊ ꝑ ea eterna deſi-
derabitis. Unde Augꝰ
iiij. de doctrina chri
ſtiana. Regno ter-
reno veteres regnũ
celeſte maginabantur
tur ⁊ prenũciabant.
Sed cõtra. Si lex ꝓ
mittebat tēporalia/
ꝓpter terrena poteſt
quis ſeruire deo: ſ
tũc quero: motꝰ ille
aut eſt charitatis aut
nature aut vitij: q2 nõ
ſũt plura ꝑncipia in
nobis. Sed nõ ē cha
ritatis: q2 ipſa ſeruit
deo ꝓpter ſe et ſuper
oĩa eũ diligēs. Nec
eſt nature: q2 natura
nõ fuit deo ſ cuiq̃:
q̃ eſt vitij. Solutio.
Potuerit deo ſuire ex charitate ꝓpter tēpalia: vt li. ꝓpter nõ dicat
finē in q̃ q̃eſcat/ ſed q̃. p Deo viuenti: ad differētiã idolo-
rũ et hominũ mortuoꝝ: quos hoĩes colere ſolebãt. q Chri
ſtiane religionis ordo: id ē chriſtiana religio ordinata.
r Et ꝑfecte ſanctitatis: quo ad cõſilia: de quibꝰ Matth
v. f. et xix. c. s Futuras queſtiões excluderet: Sic
dicit. j. Cor. vj. t Hi ſũt panni. Hiere. xxxviij. d. Ubi
ſic exponitur. Lacus vorago peccatoꝝ: funes ꝑcepta: pãni ſan-
ctorũ exēpla. Gregꝰ. Facta p̄cedētiũ recolamꝰ ⁊ grauia nõ
erũt que ſuſtinemꝰ. Sed pãni iſti ſũt veteres: quia veterũ: vel
q2 tanq̃ putrida a nobis ꝓiecta et ab vſibꝰ noſtris ſeparata
ſũt exēpla ſanctoꝝ. Sed h̃ alio mõ introducit. t Hi ſũt pã-
ni. ſ. epiſtole pauli. v Funibꝰ/ preceptis legis et ꝓphe-
tarũ et euãgelij. x Triplici fune: Eccs. iiij. c. y De
lacu ignorãtie/ proprie. z Gratie/ contra ignorantiã:
a Et veritatis: cõtra infidelitatē. b Inter oẽs vero
epiſtolarũ ſcriptores. Secũda ps ē cauſa frequētatiõis.
c In operis ꝓfũditate: quia hoc opꝰ ⁊ ceteris ꝓ-
lixiꝰ/ ⁊ ad intelligēdũ difficiliꝰ eſt. ij. Pet. iij. d. In q̃bꝰ
ſũt q̃dã difficilia intellectu q̃ indocti et inſtabiles deprauant.
Sed nõne Canonica iohãnis: imo totũ opꝰ iohãnis difficiliꝰ
ē vt videtur: ita difficilior eſt. Itē ſup illud Marci. iij. c. Impo
ſuit eis nõia boanerges: dicit Glo. i. filios tonitrui: quoꝝ vnꝰ
intonãs vocē theologã quã priꝰ nemo edere nouerat/ emiſit:
quã tãto põdere grauidã reliq̃t: vt ſi aliquãto plꝰ intonare vo
luiſſet/ nec ipſe mũdꝰ capere potuiſſet. Itē circa principiũ io-
hannis in Glo. cõparatur aquile volãti/ q2 volauit altius ceteris.
Itē ipſemet apl̄s dicit. ij. Cor. iiij. a. Or ſi opertũ ē euãgeliũ
meũ/ in his q̃ pereũt opertũ eſt: q̃ alijs nõ eſt difficile. Sed
h̃ ſoluit tripliciter. Primo ſic in poſtillis dr: q̃ euãgeliũ Iohis
ꝓfundiꝰ ē quãtũ ad q̃dã capitula: ſed epiſtole pauli ꝓfũdio-
res quãtũ ad totã textꝰ ſeriē. Scḋm Corbolieñ. ſic. Hoc opꝰ

a P Rincipiã rerũ requi-
b renda ſunt prius: vt
eorũ noticia plenior
c poſſit haberi. Tunc
d e enim demũ faciliꝰ poterit cauſe
f g ratio declarari/ ſi eius origo
h diſcat. Si ergo epiſtolaꝝ ſcri
i pture poſt euãgeliũ edite mo-
dũ ⁊ rationē oſtenderimꝰ/ poterit
videri verũ qd dicimꝰ. Sci-
k endũ igitur q̃ ſicut in veteri teſta-
mento poſt legis moſaice eru-
l ditionem vbi culture diuine
mandata continebantur ꝓphe-
tica doctrina fuit neceſſaria q̃
m rediuiua populi pctã ſuppli-
n ciorũ denũciatiõe compeſce-
o ret/ atq̃ eundem populũ bo-
norũ repromiſſionibꝰ ad obe-
p diendũ ac ſeruiendũ deo vi-
uenti cõmoneret: ita in nouo
teſtamento poſt euangeliũ in
q quo chriſtiane religiõis ordo
r et perfecte ſanctitatis doctri-
na traditur/ epiſtolarũ pauli ⁊
alioꝝ putilis ſecuta eſt doctri
na/ vt eccleſiam dei cõtra he-
reticas prauitates ꝯmuniret:
et ſuborientia vitia reſecaret
s ⁊ poſt futuras q̃ſtiones exclu
t deret. Hi ſunt panni qui ad
extrahendũ hieremiã de lacu
v funibꝰ circũligati ſũt. Epiſto-
larũ ſiquidē doctrina legis ⁊
ꝓphetie atq̃ euãgelij ꝯſonis
x teſtimonijs velut triplici fune
y circũligata de lacu ignoran-
tie ⁊ infidelitatis peccatorẽ ad
z a lucē gratie et veritatis edu-
b cit. Inter oẽs vero epiſtolarũ
ſcriptores paulꝰ in tribꝰ ⁊ plu
ribus forte excellit. ſ. in opis
ꝓfunditate/ in fidei aſſertione
⁊ in gratie cõmendatione ſeu
c ſpei ſubleuatione. In operis
ꝓfunditate: q2 hoc opus ⁊ ce-
teris prolixius/ ⁊ ad intelligē-
dũ difficiliꝰ eſt. In fidei aſſer-

ꝭ op⁹ eſt ꝓfundi⁹ ⁊ difficili⁹ ad intelligēdū ceteris ep̄lis alioꝝ: vn̄ cōcedit ꝙ euāgeliū ioh̄is difficili⁹ eſt. Tertio mō pōt dici ꝙ duplex ē difficultas: Quędā rei/ alia ſentētię. Vn̄ Aug⁹. i li. de doctrīa chriſtiana. Qn̄ iuoluit res manifeſta ī difficultate ſentētię/ ſuauioꝛ fit: Sicut illō Can̄. iiij. a. Dentes tui ſic grex tōſaꝝ ꝗ aſcēderūt ⁊c.

r Quattuoꝛ ad ꝑſonas. Ad timotheū duas: ad titū vnā: ⁊ ad philemonē vnā. s Sūma ꝯtineri. Qꝛ aūt pluſq̄ q̄ttuoꝛdecim ſcꝑſit/ teſtat̄ ī fine ad Col. his ꝟbis: Facite vt in laodicenſiū ecc̄lia legat̄/ ⁊ ea ꝗ laodicēſiū ē vos legatis. Vn̄ Greg⁹ in moꝛalibus in. xv. libꝛo. Paul⁹ apoſtolus q̄uis. xv. epiſtolas ſcripſit: ſancta tamē eccleſia nō ampli⁹ q̄ q̄ttuoꝛdecim tenet: vt ex ipſarū epiſtolarū numero oſtēderet: ꝙ doctoꝛ egregius legis et euangelij ſecreta rimaſſet.

Alia ē difficultas ſentētię/ ꝭ nō rei: qꝛ res ē manifeſta. Difficilitate ꝗ rei ꝓfundius eſt euangeliū ioh̄is q̄ epiſtolę pauli: ſed epiſtolę difficultate ſentētię ꝓfundioꝛes. a Quia paul⁹ in lege et ꝓphetis: alijs expeditioꝛ. Sꝫ nōne ⁊ alij: cū dicat̄ Luc. vlt. g. ꝙ omnibus apuit ſenſū vt intelligerēt ſcripturas. Et Mat. xiij. b. Vobis datū ē noſſe myſteriū regni dei ⁊c. Solutio hui⁹ in p̄ncipio/ ad Heb. quia et ſi oēs habuerūt reuelationē: tn̄ paulus cū hoc erat exercitatus ī lege ⁊ ꝓphetis: et iō magis expeditus erat in docendo: Sic patet in duob⁹ quoꝝ vn⁹ ſemꝑ fuit in gratia ⁊ exercitatus in bonis opib⁹: ali⁹ ſemꝑ ī pctīs/ ſed dat̄ ei ęq̄lis gr̄a: cōſtat ꝙ ille expeditioꝛ ē ad opa ꝯtutū/ q exercitat⁹ ē i eis. b Baſis. Exo. xxvi. d. et. iij. Reg. vij. d. Fundamētū ſub ędificio pręedicatiōis ſuę/ vt auctate veteris teſtamēti ſuā muniret doctrinā: ſic ī tabnaculo baſis ſupponebat̄ colūnę.

a tione: quia paul⁹ in lege et ꝓ-
phetis ꝑitus/ ad fidei catholi-
cę aſſertionē cōgrua auctori-
tatū legis ⁊ ꝓphię induxit te-
b ſtimonia/ vt eēt baſis ſub co-
lūna. In gr̄e cōmēdatiōe ſeu
c ſpei ſubleuatiōe: qꝛ cōtra ſu-
ꝑbos ⁊ arrogātes ⁊ de ſuis ope-
rib⁹ ꝓſumētes/ ꝓ cōmēdāda
d dei gr̄a/ fortit̄/ prudent̄/ atq̄
e f g ācriter dimicauit: q nimirū in
illo euidētioꝛ et clarioꝛ appa-
ruit: qꝛ int̄ alia opa vehemē-
h ter ecc̄liaꝫ dei ꝑſecut⁹/ ꝓ quō
ſūmo fuit dign⁹ ſupplicio/ ꝓ
i maledictiōe cōſecut⁹ ē gr̄am/
k et ꝓ dānatiōe ſuſcepit miſeri-
cordiā: in q ipſo ſpes noſtra
plurimū ſubleuat̄. Sicut eni
l cū audiuim⁹ dauid homicidā
et adulterū per pęnitētiam ꝓ-
m phetię recuꝑaſſe ſpm̄/ oīs ve-
nię diffidentia pctōꝛi tollitur:
n ita cū ſaulū pri⁹ ecc̄lię ꝑſecu-
torē/ poſtea factū apoſtolū et
ꝑdicatorē/ aduertim⁹: nō mo-
dicū ſpes noſtra attollit̄. In-
o de ē ꝙ in ecc̄lia hę ep̄lę plus
ceteris frequētant̄/ vt pſalmi
dauid magis alijs ꝓphijs.

p Sciēdū vō ē ꝙ q̄ttuoꝛdecim
q ſcꝑſit ep̄las: decē ād ecc̄lias:
r q̄ttuoꝛ ād ꝑſonas/ ſub hmōi
myſterij iſinuatiōe: vt ſcꝫ ī h
s ope vtriuſq̄ teſtamenti ſūmā
cōtineri mōſtraret: ꝑ denariū
nāq̄ vetus teſtamētū ſignat̄:
q̄ternari⁹ vero noui teſtamēti
nota eſt. Ideo itaq̄ decē ⁊ q̄t-
tuoꝛ ſcꝑſit/ vt vtriq̄ legi ſe cō-
t v ſentire iſinuaret/ atq̄ ęmulo-
x rū calūniā dilueret/ ipm̄ legē
dei ꝑ moyſen datę deſtructo-
y rē foꝛe calūniantiū/ cūq̄ in
z odiū iudęoꝝ trahētiū: q̄s plā-
a catos habere volēs/ decē ad
b c ecc̄lias ſcripſit. Et ſic moyſes
iſrl̄itico pp̄lo a pharaonis et
egyptioꝝ ſuitute educto/ de-
cē mādatoꝝ doctrinā tradi-
dit: ita ⁊ apoſtol⁹ dei ecc̄lias
a diaboli poteſtate ⁊ idolatrię
ſuitute redēptas decē ep̄laꝝ
d doctrīa iſoꝛmaret. Iō ētiā de-
cē ⁊ q̄ttuoꝛ ſcꝑſit/ vt duoꝝ te-
ſtamentoꝝ cōcoꝛdiā atq̄ ꝯue-
nientiā ſignaret: quā moyſes
e ī duāb⁹ tabul̄ lapideis ſimul
iūctis q̄b⁹ legē decalog⁹ iſcpt⁹
f g erat oſtendit. Monas q̄ꝫ nr̄

v Emuloꝝ. i. iudęoꝝ. Secūda cā eſt: qꝛ q̄dā iponebāt ei ꝙ erat ꝯtrari⁹ legi: qꝛ ꝑdicabat ceſſationē cerimonialiū. Vn̄ lege ſic: t Atq̄ iō ſupple ſcꝑſit: x Et calumniā. i. falſi criminis ipoſitionē: y Cūq̄/ vel eūdē. z Quos/ iudęos/ a Decē/ epiſtolas/ b Ad ecc̄lias/ ſeptē. Decē/ vt honoraret iudęos: qꝛ denari⁹ pertinet ad decalogū quē ipſi ſeruabant. c Et ſicut moyſes ⁊c. Ad idē eſt illō Ioh. j. b. Lex per moyſen data eſt. Item Gal. iij. c. Lex oꝛdinata ꝑ āgelos ī manu mediatoꝛ. Glo. Per moyſen/ et alios miſtros dei. Sꝫ ꝯtra. Deut. iiij. b. Oſtendit dn̄s vobis pactū: id eſt legem: nō dic ego: Et q̄dā libri ibi habēt Interlīn. Dn̄s/ nō moyſes: ꝭ ꝓ nihilo/ qꝛ li dominꝰ eſt in textu. Item Exo. xx. c. cū data eſt lex/ dicitur: Loquere tu nobis/ non loquat̄ nobis domin⁹/ ne foꝛte moꝛiamur. Hoc dicunt poſt dationē legis. i. decalogi. Ex q relinquitur: ꝙ dominus dedit legem. Item Deut. x. a. Scripſit in tabulis iuxta illud qō prius ſcripſerat: Vbi mouet Aug⁹ queſtionē de his ꝗ dicit domin⁹ moyſi: Exo. xxxiiij. d. Scribo tibi verba. Et videt̄ ſibi cōtradicere domin⁹/ eo ꝙ videtur alibi dicere: ꝙ moyſes ſcripſerat decē mandata: alibi ꝙ ipſo dominus ꝓprio digito. Item alibi videtur ꝙ moyſes fecerit duas tabulas: alibi ꝙ domin⁹ ei dederat eas. Et ſoluit: q̄m quaſdā fecit domin⁹/ et illas dedit moyſi: q̄s fregit ipſe moyſes in deſcenſu montis: ſed poſtea fecit alias moyſes: ſed in vtriſq̄ ſcripſit dn̄s decē mādata. Vn̄ qō hic dicit̄ ꝙ moyſes dedit legē/ itelligit̄ q̄ntū ad legalia ⁊ iudicia ꝗ dedit moyſes: Exo. xx. xxi. xxij. xxiij. Vel dedit: id eſt explanauit: vel dedit miniſterio qō accepit vt daret. d Iō etiā. Hęc tertia ratio videt̄ eſſe eadem cū p̄ma. Sed dicendū ꝙ aliud eſt oſtendere ꝙ lex ⁊ euāgeliū cōueniūt/ ſicut in hac tertia rōne dr̄: ⁊ aliud ꝙ in h ope vtriuſq̄ teſtamēti continet̄ ſūma: cū h etēm poſſet liber iſte ꝯtinere cōtraria his iuicē q̄rū ad cōuenientiā. e In duab⁹ tabul̄/ ꝗ ſignificabāt duo teſtamēta/ ⁊ coꝝ ꝯiūctio coꝝ cōcoꝛdiā. f Oñdit. Exo. xxxiiij. e. et. xxxi. d. g Monas q̄ꝫ noſter. i. chriſt⁹. Monas q̄nq̄ ē fęminini generis: et idē eſt grece qō vnitas latine: et ſm̄ h ē nomē eſſentiale: ſm̄ qō dr̄ in hymno: Gloꝛiam trinę monadi canam⁹. Et q̄nq̄ eſt

c Cōtra ſuꝑbos ⁊ arrogātes. Cōtra manicheoſ maxie/ dicētes: ꝙ bonis opib⁹ pōt q̄s ſibi p̄mā gr̄aꝫ mereri. Cōtra q̄s Phil. ij. b. De⁹ opat̄ in nob̄ velle ⁊c. d Foꝛtit̄/ ꝑ cōſtantiā. e Prudent̄/ ꝑ rōnes. f Acrit̄ ꝑ cōminatiōes. g Dimicauit. j. Coꝛ. xv. d. Si ego ꝯ beſtias epheſi pugnaui: h Pro q ſūmo. i. valde magno: ne videat̄ maioꝛi dign⁹ q̄ diabol⁹. i Pro maledictiōe. Nō notat cauſā/ ꝭ cōmutationē: pro. i. loco maledictionis. k Pro dānatiōe. j. Timoth. j. c. l Audiuim⁹ dauid. ij. Reg. xij. c. m Prophetię recuꝑaſſe ſpm̄. Vn̄ dic: Redde mihi leticiā ſalutaris tui ⁊c.
Pſ. 50.
Sed ſm̄ h videt̄ ꝙ ſic cetera bona ꝑ pęnitētiā recuperant̄: ita ꝓphetia ⁊ donū faciēdi miracula. Sol. Per pęnitētiā/ nō merito ꝯdigni ſed cōgrui. n Perſecutorē. Act. ix. a. o Pl⁹ ceteris frequētāt̄. Eadē rōne ⁊ libri ſalomonis debēt frequentari/ cū multū peccauerit/ et poſtea pęnituerit. Solutio. De pęnitētia ei⁹ vident̄ ꝯdicere ſancti: Vt habet̄ in Glo. ſup Ezech. xliiij. b. Filii hoīs/ pone coꝛ tuū ⁊c. Et Matth. iij. Et in Eccleſiaſte ī p̄ncipio: ibi dicūt Glo. ꝙ pęnituit. Sed ꝯ. iij. Reg. xxij. f. ibi: Verūtn̄ excelſa nō abſtulit. Glo. Oſtendit ſalomon nūq̄ ꝑfecte pęnituiſſe. Sol. Nō eſt certa ecc̄lia de ei⁹ pęnitentia: et iō nō ita frequētāt̄. p Sciēdū vero eſt ⁊c. Tertia ꝑs/ vbi oñdit rō numeri. q Decē ad ecc̄lias. Ad Romanos/ vnā: ad Coꝛ. duaſ. ad Gal. vnā. ad Eph. vnā. ad Phil. vnam. ad Col. vnā. ad Theſſal. duas. ad Heb. vnam.

ꝭ maſculini generis

℞ masculini generis: ꝛ tūc supponit psonam/ ꝛ est idem qd̄ vn⁹.
Substantiuū tñ inueniſ ꝑsonaliter sumptū ꝛ feminini generꝭ:
Et ita sumit mercuri⁹/ cui⁹ sñia poniſ in libro Augl. ꝯ quinqꝫ
hereses. Monas monadē genuit: ꝛ i se suū reflectit ardorē. i.
spūſſctm̄. Sꝫ diciſ q̄ ibi sumiſ improprie femininū p masculi
no. Unde idē ē. i. vn⁹
vnū genuit. Et sic̄ di
cit Aug⁹. i. vij. libro
de trinita. ij. ca. Pa-
ter et fili⁹ simul vna
sapia: qꝛ vna essētia:
ꝛ sigillatim sapia de
sapia sicut essentia d̄
essentia: Ergo eēntia
generat essētiā. Et dꝛ
q̄ ibi sumiſ eēntia p
ente/ vt sit sēsus: id ē
ens de ente. Silr̄ et
in illo mercurij. a
In cena. Joh. xiij.
c Celebrās. i. co-
medens. b Pa-
scha. i. agnū pascha
lem: Math. xxvj. b.
d Figurauit. i. ma
nifestauit. e Ibi. i.
i cena. f Lapis re
probus. i. christ⁹ si
gnificat⁹ p lapidē re
probatū a iudeis. g
Quē gessit/ p fidē
vtriusqꝫ pplī. h An
gul⁹. i. ecclia q̄ cōti-
net in se duos parie-
tes: Eph. ij. c. i
Mira: qñ panēz in
corp⁹ transsubstātia-
uit. k Panē sup
celestē. i. corp⁹ suū.
Et ē sūptū de Mat.
vj. b. l Finiens
vetus. Ergo in ce
na finiuit vetus: et
ita extūc nō debue-
rūt obſuari legalia.
Cōtra: Nondū erat
dictū illud Joh. xix.
f. Consūmatum est.
Solō habeſ Gal. ij.
vbi sunt hec verba q̄
hic sunt. m Solen
nis: ꝑpter iuge sa-
crificium: qꝛ istud fi-
ebat in maria solēni
tate: vt phase. n
Erat: Exo. xij. o Qui noue legis. i. cuius panis spēs ē.
p Forma sacri no. le. i. corpis christi qd̄ est sacramētum
vnitatis ecclie. Uel sic. Panem. i. corpis christi/ q̄ est for-
ma sacramēti: intrāsitiua ꝯstructio. i. forma q̄ ē sacramētū.
Noue legl. i. vnitaſ ecclie. q Rota i medio rote. No-
uum ē in veteri p ꝑfigurationē/ vet⁹ ē in nouo p explanationē
ꝛ figuratū impletionē: vtrūqꝫ in vtroqꝫ p veritatis idētitatē.
r Unde. i. p hoc mysteriū apparet q̄ non sunt tm̄ tredecim
eple: immo q̄ttuordecim. s Prescribiſ: qd̄ ꝯsuetudo erat
eius: vt patet in alijs suis epistolis q̄ premittebat salutatio-
nem. t Nec barnabe. Sed non videſ sufficere hec ratio:
qꝛ scd̄m hoc epl'a Johis nō est Johis: qꝛ nō ꝑmittebat salu-
tationē aliquā in ea: ꝛ ꝑterea poterit esse cōsuetudo barnabe
ꝛ alicui⁹ alteri⁹ q̄ nō ꝑmittebāt salutationē: ꝛ ita nō sequitur:
ergo nec barnabe ꝛc̄. Et dicēdū q̄ rō ista pbabilis ē/ nō

a id est christus idē in cenā cuꝫ
b discipulis pascha celebrans
c figurauit. Ibi etenim lapis re
d probus quē gessit angul⁹ mi-
e rā ꝗstās in oculis nostris/ pa-
nē supcelestē cū typico agno
l cōiunxit/ finiens vet⁹/ incho-
ans nouū. Per agnū etem̄ q̄
m in veteri lege solēnnis hostia
n erāt: et panē qui noue legis
p sacramēti forma est/ duo testa
menta figurauit: atqꝫ illa duo
ꝯiungēs ꝑdictoꝝ testamento
rū cōsonantiā declarauit. Est
q eni rotā in medio rote/ sicut vi
dit ezechiel. Ex ꝑdictis itaqꝫ
patet mysterij euidētissima ra
tio qua epl'as q̄ttuordecim cō
scripsit: et distincte decē ad ec
clesias: q̄ttuor ad psonaſ dire
r xit. Uñ quorundā insania ꝑ
cutiſ/ dicētiū eplām q̄ ad he-
breos scribitur nō fuisse pau-
li/ sꝫ barnabe vel clemētis vel
terculiani vel luce: q̄s in hūc
errorē occasio deduxit huius-
modi: quia nec salutatio eius
s noie intitulata ꝑscribitur/ ꝛ lō
ge facundiore ꝛ splendidiore
stilo q̄ cetere edita ē. Quibus
sufficiēter rñdetur hoc mō: qꝛ
si ideo non est dicenda pauli
q̄ nomē eius in titulo nō ha-
t bet: ergo nec barnabe nec ali-
cuius pdictoꝝ/ cū nullius eo-
rū noie ꝑtitulata sit/ nec ob id
qꝫ pauli nō esse putāda est: qꝛ
v x diligēti⁹ est scripta/ cum na-
turale sit vnicuiqꝫ plus vale-

re in sua lingua q̄ in pere-
grina. Illā eni hebraice/ cete-
ras vero scripsit grece: nomē
suū ideo ꝑmittere noluit:
qꝛ hebreis odiosus erat/ eū le
gis destructorē arbitrātibus.
z Quocirca de legis atqꝫ ceri-
a moniarū abolitione tractatu-
b rus/ recte nomē suū substituit
c ne prescripti nōis inuidia vti-
litatē sequētis excluderet le-
ctiōis. Est itaqꝫ ꝛ illa epistola
d pauli sicut et alie. De ordine
q̄ eplarū queri solet: ꝗre nō
eo ordine sint disposite quo
ab aplo edite: qd̄ cōstat nō eē
cū epl'a q̄ romanis scribitur
prima ponatur: que tñ añ ali-
e as oēs nō ē scpta. Eplām eñ
q̄ ad corinthios scribiſ/ añ istā
scripsisse videſ: qꝛ hanc de co
rintho scripsisse euidēter mō-
f straſ/ ex eo q̄ dicit: Cōmēdo
vobis phebē sororē nrām mi
nistrā ecclesie q̄ est chencris.
Chencris eni diciſ locus co-
rintho vicinus: immo portus
ipsius corinthi. Ex hoc q̄ ap-
paret de corintho scripta ꝛ ex
eo q̄ dicit: Salutat vos Cai⁹
g hospes meus: de quo scribēs
corinthijs cōmemorat dicēs:
Gratias ago deo meo q̄ ne-
minē vestrū baptizaui nisi cri
h spum ꝛ caium. Hec ergo epi-
stola ad intelligendum cete-
i ris difficilior: in qua ꝛ aposto
k lus videtur perfectior/ prima-
tum obtinuit in corpore epi-

necessaria. v Quia diligētius. i. splendidiore stilo. Sed
qd̄ est q̄ dicit apostolum plus valere in lingua sua/ cum omēs
apostoli habuerunt noticiam omnium linguarum: Solutio.
Plus valere ad redarguendū malos ꝛ ꝓmouēdū bonos: qꝛ
quilibet melius cognoscit vitia ꝛ mores patrie sue q̄ aliene:
ipse aūt scribit arguē
do ꝛ obsecrando.
x Cum naturale
sit vnicuiqꝫ plus
valere ad loquēdū
expediti⁹: Sicut ex-
peditius se habet ad
opa virtutis magis
exercitatus in eis q̄
cui de nouo data est
gratia. y Quocir
ca. i. ideo. z De
legl. Legē appellat
cerimoniaſ. Et expo
ne. a Atqꝫ/ p et.
Uel p legeꝫ iudicia:
per cerimonias ritū
sacrificioꝝ. b Sub
stituit: i epistola ad
Hebreos. c Pre-
scripti nōis. i. añ
scpti. Cōtra: Nōne
bene sciebāt esse pau
li: ergo siue ꝑscribe-
retur nomē siue nō/
nō legerēt eā. Solō.
Ipm nomē plus ex-
asperasset eos: vel
aliq̄ nesciebāt eē pau
li. d De ordine. j.16.a.
Quarta pars de cā
ordinis. e Eplaꝫ
eñ q̄ ad corinthi-
os. Exiſ videſ h rō
Origeñ. qꝛ potuit d̄
corintho scripsisse ro-
manis añq̄ scriberet j.16.d.
corinthijs: sed ponit
Origeñ. q̄ pri⁹ scri-
psit corinthijs q̄ ve
niret ad eos. Sꝫ vali 1.Cor. 1.b.
dior rō pōt sumi ex
hoc q̄ apl's/ sicut ha
betur i fine. j. Cor.
xvj. a. monet corinthi-
os ad faciendū colle-
ctas pro sanctis qui
erāt in hierlm. Et in
fine huius eple. xv.
dicit se deferre eas tā
factas: ex q̄ apte sequiſ q̄ apl's pri⁹ scripsit primā ad corinthi-
os q̄ istā. f Q̄ dicit: cōmēdo vobis. j. xvi. a. g De
quo scribēs. j. Cor. j. h Hec ergo epistola. Hec est
prima cā. s. q̄re ꝑponaſ hec epl'a alijs eplis/ difficultas eple.
Scd̄a/ dignitaſ romanoꝝ. Tertia qꝛ hec epistola est ꝯtra opi
nionē manicheoꝝ. i Difficilior. Ergo difficilior est q̄ il-
la ad hebreos. Sed nōne loquiſ ibi de eternitate ꝛ trinitate et
vnitate: sicut in ꝑncipio patet: Qui cū sit splēdor ꝛc̄. Sed di-
cendū sicut ante dictum est: quia ista difficilior est profundita
te sententie: illa difficilior est rei ꝓfunditate. k Perfecti
or. Sed hoc non est nisi quia est profundior: ergo scd̄m hoc
beatus hilarius profectior fuit q̄ beatus martinus. Sed di-
cendum est q̄ anima habet duplicem perfectionem/ in sciētia
ꝛ virtute: sed ꝑfectio sciētie nō est ꝑfectio nisi scd̄m q̄d: vnde
ab ea nō dꝛ q̄s ꝑfect⁹ ꝓprie: hic aūt fit mētio de ꝑfectiōe scie.

ſtolarū/non ꝙ prius ab aplo
ſit ſcripta/ſʒ cauſa dignitatis
a romanoꝝ qui tūc tpis vniūer
ſis gentib⁹ impabant. Interp̄
tantur romani ſublimes ſiue
tonantes: quia illo tpe q̄ apo/
ſtolus hanc epiſtolā eis miſit
cūctis gentib⁹ dominabant:
Ideoq; ſublimiores erāt oi/
bus populis. Et intonabant
b c p̄cepta publica et priuāta/eō
rūq; fama oium hoim reſona/
d bat i ore. Haimo aūt āb athe
e nis apoſtolū ſcripſiſſe romā/
nis dicit/his verbis: Ab āthe
nis ciuitate grecorum ſcripſit
apoſtolus romanis hanc epi/
ſtolā: quos nō ipſe: nō petr⁹:
non aliquis duodecim diſci/
pulorum primū inſtruxit: ſed
quidā iudeorū credentiū qui
fide chriſti ab apoſtolis perce
pta venientes romam vbi p̄n
ceps orbis reſidebat/cui erāt
ipſi ſubiecti: que apud hiero/
ſolymam didicerāt/romanis
euāgelizauerunt. Attende di
ligēter ꝙ haimo dicit apoſto/
lum ab athenis ſcripſiſſe/ori/
genes vero de corintho. Itē
inſpice ꝙ idē haimo ait petrū
romanis primū nō p̄dicaſſe:
cū eccleſiaſtica hiſtoria ſic cō
tineat: Claudij temporib⁹ cle/
mentia diuine prouidentie pe
trum ad vrbem romam dedu
cit. Iſte adueniens prim⁹ in
f vrbe roma euāgelij chriſti clā
g uib⁹ ianuā regni celeſtis āpe/
ruit. Hieronymus quoq; ſup
epl'am ad romanos vbi ſcri/
ptū eſt: Ut aliquid impertiar
vobis grē ſpūalis/ait ſic: Ro
manos petri p̄dicatione fidē
tenētes ɔfirmare ſe velle pau
h lus dicit: nō ꝙ minus accepiſ
ſent a petro/ſed vt duob⁹ apo
ſtolis atteſtātib⁹ atq; docto/
ribus/eorum corroboraretur

fides. Harum itaq; auctorita
tum conflictū qui videt diri/
mētes/dicim⁹ petrū p̄mū pre/
dicaſſe romanis quantum ad
alios aplos: ſed non primū
quantum ad omnes creden/
i tes. Itē dicimus athenis epi
ſtole vel partem ſcripſiſſe/ co/
rinthi vero perfeciſſe: atq; in/
de romanis eā deſtinaſſe. Uel
k potius ideo p̄ma ponit quia
primū gradū erroris deſtruit:
ſcilicet ſupbiam omniū malo
l rum radicem/ ſicut ſcriptū ē:
Initium omnis peccati ſup/
m bia ē/ que nātiōe celeſtis ſub/
limium mentes inhabitat ſub
cinere ⁊ cilitio latitās: que ro/
manos adeo occupauerat vt
inter ſe altercantes ⁊ ſe ſibi in/
uicem preferentes diſſenſio/
nes ⁊ ſchiſmata facerēt. Erāt
n enim romani de iudeis ⁊ gen
tibus ad chriſtum conuerſi.
Iudei aūt ꝓpter ſanctos pa/
tres a quibus originem duce
bant et ꝓpter legem quā ſoli
inter ceteras gētes acceperūt
gentiles credentes deſpicie/
bāt: dicētes ſe ꝓpt obſeruan/
tiam legis et cui ſeruierāt me/
ruiſſe accipere gratiam chriſti
o et fidem euāgelij/⁊ ꝓpter me/
rita operum legis ſibi veniſſe
euangeliū dn̄i noſtri ieſu chri
ſti/atq; his inflati gentibus ſe
preferebant dicētes: Nos de
p genere abrae ſumus: cui pri/
q mum facta fuit ꝓmiſſio: nos
r popul⁹ peculiaris dei ſum⁹:
s nos de egypto forti manu et
mirabilib⁹ ſignis deus edu/
t xit: nos ſicco veſtigio mare
rubrum trāſire fecit: i deſerto
v x manna pauit/ aquam de pe/
tra produxit: atq; alijs ſub ſi/
lentio relictis: nos ſoli digni
fuim⁹ legē dei accipere/ et ei⁹
voluntatem cognoſcere. Ad

¶ a Uniuerſis gentibus: intellige pro maxima parte/ nō ꝙ omnibus: quia vltra caucaſum mōtem fama romanoꝝ nō venerat. b Priuata: quātū ad priuilegia. c Eorūq; fama. j. Machab. viij. a. d Ab athenis. Ponit hic cō/trarietatē Haimonis et Origeñ. de loco in quo ſcripſit apoſtol⁹ hanc epiſtolā. Quidā dicūt ꝙ ptē epiſtole ſcripſit d corintho. e Romanis. Dicit in euangelio nazareorum ꝙ audientes famaʒ de chriſti predicatione ⁊ miraculis/ miſerūt nūcium ad eum ⁊ impediti alijs negocijs: quādo venit hieroſolymis/ audierit ꝙ crucifixus iam erat: ⁊ audiens multa mala de pilato adduxit eū romam: ⁊ tūc venerūt illi iudei q̄ romanos in fide inſtruxerunt: ſicut ab apoſtolis didicerūt: ⁊ hoc eſt qd hic tangit. f Clauib⁹: Math. xvj. c. g Ianuā aperuit: ergo eis primo predicauit: non ergo iudei. Solutio. Aperuit: quia poteſtatē ligandi ⁊ ſoluēdi habebat: qd illi non. h Nō ꝙ minus: Ergo ſupflue venit. Solutio. Nō min⁹ q̄tū erat ex parte docentis: ſʒ min⁹ q̄tū erat ex parte ipſorum: qr non tenuerant perfecte doctrinā fidei. i Itē dicim⁹. Ecce ſoluit ad aliud/vbi ſcʒ ſcpſit epl'aʒ hāc. k Uel poti⁹ iō p̄ma ponitur qr p̄mū gradū ⁊c. Tertia cā q̄re hec epiſtola ponit prima. l Radicem: ſic ſcriptū eſt: Initium omnis peccati ſupbia: Tob. iiij. c. Eccj. x. b. Sed ɔtra
j.1.b. j. Timoth. vj. b. Radix omnium malorū cupiditas ē. Ad hoc autē ſoluit: qr ſuperbia ideo dicit initiū omnis pcti/qr p̄mū pctm̄ diaboli fuit ſuperbia: a quo per occaſionē ortum habuit omne aliud peccatum. Alij dicūt ꝙ intelligit de generib⁹ ſinguloꝝ ⁊ nō de ſingulis pctis. i. non eſt aliqd genus peccati qd nō oriat aliquando ex ſuperbia. Sed cōtra hanc vltimam ſolutionē obijcit: quia ſuper illud Eccj. x. b. Initium ois peccati ⁊c. dicit Glo. Guloſos/intempatos ebrioſos/luxurioſos ⁊c. ⁊ huiuſmodi q̄ cupiditas facit ſine ſuperbia eſſe nō poſſūt. Et ſequit: q̄ ſcʒ cupiditas ⁊ ſupbia/non duo mala/ſed vnū: a q̄ oia mala trahūt initiū: ergo ex vtroq; eſt qdlibet pctm̄. Sol. Supbia q̄nq; large ſumitur/quādoq; ſtricte. Prout ſtricte ſumit dr amor ꝓprie excellētie: et tūc nō ē cā vel initiū ois pcti niſi per occaſionem: vel ſi de generib⁹ ſingulorum/ verum eſt. Et ſimiliter cupiditas aliquando ſtricte ſumitur pro philargyria: ⁊ eo mō verū nō eſt ꝙ ē radix omniū malorū. Uel large ſumitur vtrumq; ſm ꝙ dicit Aug⁹ in .x. libro de trinitate: ꝙ peccatum eſt auerſio ab incōmutabili bono/ ⁊ cōuerſio ad bonum cōmutabile: Primū eſt ſuperbia large: ſecūdū cupiditas: ⁊ ſic omne peccatum eſt cauſaliter ex ſupbia ⁊ ex cupiditate: q̄ ꝓut ſic ſumunt nō ſunt diuerſa in eſſentia: ſicut dicit gloſa: ſed rōne tm̄: ſicut auerſio illa ⁊ conuerſio vnū ſunt eſſentialiter. m Natione celeſtis: quia p̄mo orta eſt in angelis. n Romani de iudeis. Act. ij. b. Et aduene romani/ cohabitatione ſcʒ tm̄. o Et fidem euangelij. i. quam docet euangeliū. p Genere abrae. Matthei. iij. b. Ioh. viij. d. Semen abrae ſumus. q Facta fuit promiſſio. Geñ. xv. et. xxij. ſ. de chriſto naſcituro ex eo. r Peculiaris: id eſt ſpecial': ⁊ dicit a peculio/qd ē poſſeſſio empta de pecudibus/ ſiue prouentus pecudū. Aliter dicit res data vxori in dotem quā mulier celat vxor: ⁊ iō qr domin⁹ ſiſr celabat iudeos/dicit pplus peculiar' dn̄i. Et ē ſumptuʒ a Deut. xiiij. a. Ut ſit ei⁹ ppl's peculiaris. Et Exo. xix. a. Eritis mihi in peculiū de oibus gētib⁹.
s Nos de egypto/ Exo. xij. f. t Mare ru. Exo. xiiij. g.
v Manna. Exod. xvj. d. x De petra: Exod. xvij. b.

¶ Nō ſum miſſus

℞ a Non ſum miſſus: Math. xv. c. Sed cōtra Gen̄. xlix. b.
Ipſe erit expectatio gentiū. Glo. non tm̄ iudeorū. Solutio.
Miſſus fuit ad iudeos ſpecialiter ⁊ pſonaliter: ad gētes autē
p apl'os puenit noticia eius. Vñ Marci. vlti. d. Predicate
euangeliū. b Tanto vos deteriores. Vñ Greg⁹. Nō
eſt tanti gaudij excel
ſa tenuiſſe: quāti me/
rori ē de excelſis ceci
diſſe. c Vñ idola
Math. 15. c. ſaltaſti. Exo. xxxij.
b. Sed ↄtra. Ibi dr̄:
Fecit ex eis vitulum
ↄflatilē ⁊ ita idolū et
non idola. Itē ſup il/
lud qđ ibi dr̄: Iſti ſt
dij tui iſrl': dic Glo.
Pluraliter cū vn⁹ vi
tulus tm̄ fact⁹ ſit/ ad
ſimilitudinē bouis. ſ.
apis quē in egypto
colūt. Solutio. Plu
raliter dicit hic: q2
ipſi iudei pluraliter
dixerūt: Iſti ſunt dij
tui iſrael. Quare aūt
ſic dixerunt/ habetur
ibidē in Glo. q2 qui
idola colit pluribus
vitijs ſe ſbdit. Et ite/
rum: quia nutriti fue
runt in egypto inter
idolatras q plura ido
la colebant/ ⁊ ideo cō
ſueti erāt quodlibet
idolum nominare et
inuocare pluralit. d
Pſ. 17. Que villi iudei/ p
prijs manib⁹. Cō
tra Exo. xxxij. a. Fe/
cit aaron ex eis. e
Laudes. Exo. xv.
a. f Celitus da/
tum: Exod. xvj. d.
Numeri. xj. b. g
Faſtidiſti. Nume
ri. xj. b. h In irā.
Ira dei dr̄ vindicta
ei⁹ in malos. i Ido
la nō coluiſſem⁹.
Cui⁹ ſignū eſt facili/
tas credendi. k Si
qua taliū gloria
eſt. ſ. de generis no/
bilitate. q. d. nobili/
tas ſola eſt animi q̄
moribus ornat. Et
Hiero⁹. Mundanā
nobilitatem nō natu
re ↄſtituit equitas: ſed
ambitio cupiditatis. Sed videt q pficiat quādoq3 eſſe de bo
nis parentibus: quia dicit dominus Exod. xx. a. Ego ſum de
us zelotes ⁊c̄. Filij ergo puniuntur propter malos parētes:
ergo prodeſt habuiſſe bonos parentes. Ad idem illud Exo.
xxxij. c. Recordare domine abraam/ iſaac et iacob ⁊c̄. So/
lutio. Intelligendum eſt q hic dicitur de nobilitate ſangui/
nis: que reuera nihil prodeſt malis filijs: ſed nobilitas animo/
rum quādoq3 pdeſt: ſic obiectio eſt. l Apl's ſe mediū/
per epl'am. m Concionator: qui diſcordantes ad concor/
diam reuocat. n Nullos illorū. Hoc proprie eſt contra
iactantiā iudeorū. o Suis meritis ee ſaluatos. Ergo

nos quoq3 ſpecialiter dei fili⁹
venit/ vt ipſe in euāgelio ait:
a Nōn ſū miſſus niſi ad oues
q̄ perierūt dom⁹ iſrael. Gēti/
les aūt ecōtra dicebāt: quāto
plura bñficia vob̄ exhibita me
b moratis: tānto vos deteriores
eē oſtēditis. Eiſdē ſiqdē pedi
c bus quib⁹ mare trāſiſtis/ ante
d idola poſtea ſaltaſtis: q̄ ⁊ prō
prijs manib⁹ feciſtis: ⁊ illo ore
quo pauloañ de ſubmerſione
e pharaonis ⁊ egyptiorū laudes
deo pſolueratis/ idola ado/
f raſtis. Preterea manna cē/
g li⁹ datū in deſerto faſtidiſtis
cupiētes redire in egyptū ad
ollas carnium. Sepe etiā de/
h um in irām irritaſtis. Ad vlti
mū chriſtum in lege ⁊ pphe/
tis pmiſſum occidiſtis. Nos
itaq3 vobis digniores ſumus
qui vt de chriſto audiuim⁹/ in
eū credidim⁹. Unde p pphe/
tam dñs ait: Pp'ls quē nō co
gnoui ſeruiuit mihi: in auditu
auris obediuit mihi. Vñ con
ſtat nos non ex induſtria/ ſed
ex ignorantia deliquiſſe. Si
eni pphetas aut apl'os aſt ha
i buiſſem⁹ idola nō coluiſſem⁹.
Q2 autē de generis nobilita/
k te vos iactatis: ſi q̄a talium
gloria eſt: tūc hiſmael et eſau
poſſunt pariter gloriari cū de
eiſdē parentib⁹ ſint nati. His
l itaq3 altercātib⁹ apl's ſe mēdiū
interpoſuit: oēs illorū cōtētio/
nes hinc inde dirimēs/ ⁊ qua/
m ſi bon⁹ cōcionator voce ſono
ra illos alloquēs/ ad vnā oēs
concordiā adduxit/ oſtendēs

n
o nūllos illorū ſuis mēritis eē ſal
uatos: q2 oēs ⁊ iudei ⁊ gētiles
p ſub pctō tenebāt: ſ3 p graz dei
q liberati ſūt. Prō altercatiōe
itaq3 predicta ſcribit roma/
nis ↄfutās/ mō gētiles/ mō iu/
deos: docēs eos humiliari: vt
oia attribuāt gratie dei: ⁊ oñ/
dens omnibus gratis veniſſe
r gratiā fidēi ⁊ euāgelij chriſti:
s
t quā pptērea et grātiā vocari
v oñdit: q2 nōn q̄ſi debitū iuſti/
cie reddita ē/ ſ3 gratuito data.
Quid eni ē gratia? gratis da/
tā/ donata nō reddita. Si eni
tibi debebat anteq3 gratiā ha
beres/ merces tibi reddita eſt
nō grā donata. Merito ita/
q3 hec epiſtola pma ponit: q2
oīm malorū/ vt pdictū eſt ra/
dicē perimit. Aſſignatis ratio
nib⁹ operis numeri ⁊ ordinis
epiſtolarū explicato q3 vnde
⁊ quare apl's romanis ſcripſe
rit/ ſupeſt de materia ⁊ intētio/
x ne ⁊ modo tractādi exeq̄. Gē
neralis omnium epiſtolarum
y materia eſt doctrinā euange/
lij. Intētio eſt monere ad obe
diendum euāgelice doctrine.
Pret hec aūt i ſingulis pro/
prias intentiones et materias
requirim⁹. Prima itaq3 epi/
z ſtola materiā habet/ rōmāno
a rū vitia atq3 grē dei donā ad
q̄ eos hortat. Intentio ē vitia
eorundē increpare et ad verā
pacem et fraternā concordiā
b ſub mānu grē hūiliare. Mo/
dus tractandi talis eſt: more
ſcribentiū epl'as: ſalutationē
c pmittit/ i q̄ tria facit: Cōmēn/

null⁹ meret ſaluari: qđ verū eſt de ſalute gratie: que nihil ali/
ud eſt q̄ iuſticia: quā cōſtat/ nullus ſibi meretur: ſed eſt ſalus
glorie: et hanc meretur quis bonis operibus ex charitate fa/
ctis. p Sub peccato. Infra. iij. d. Omnes quidē pecca/
uerunt et egent gloria dei. q Pro altercatiōe/ dirimēda:
r Gratiā fidei. i.
fidē que eſt gratia ⁊
doctrina euangelij:
q̄ gratis data ē eis.
s Quā propte/
rea. Glo. i. quia gra/
tis dat. Infra. xj. a.
v Non quaſi de
bitum. Sed contra
Ioh. j. b. Dabit gra
tiam pro gratia. i. vi
tam eternam: ⁊ cau/
ſa contingit mereri:
ergo gratia meret.
Itē infra. vj. d. Gra/
tia dei vita eterna. Et
ſumit nominatiue/ ſi
gratia. Item qua ra
tione dicis q poteſt
aliquis mereri vitā
eternam/ nō videtur
niſi quia conuentio/
nem nobiſcum domi
nus fecit: Math. xx.
a. de denario diur/
no. i. vita eterna: ſi la
borem⁹ in vinea ſua:
ſed dominus fecit no
biſcum conuentionē
de gratia dāda/ ſimi/
liter ſi faciam⁹ qđ in
nobis eſt. Unde di/
cit Apoc'. iij. d. Ego
ſto ad oſtium et pul/
ſo: ſi quis aperuerit
mihi: qđ ē facere qđ
eſt in ſe: intrabo ⁊ ce/
nabo: qđ eſt gratiam
dare: ergo eadē rati/
one meret quis gra/
tiam qua gloriā. So
lutio. Hoc nomen
gratia quandoq3 lar
ge ſumitur: quando/
q3 ſtricte. Stricte ſm
q dicitur gratis da/
ta: et ſm hoc priuat
meritum precedēs.
Large ſumit: quan/
do dicitur gratia gra
tum faciēs: vel gra/
tis faciens operari:
vel quia id ex quo eſt
grās fuit datum: ſic
autem dicitur vita eterna. Solutio ad illud: Ego ſto ad oſti/
um et pulſo ⁊c̄. dicendum q hoc non eſt conuentio/ ſed pre/
dictio. t Et gratiā vocari oſtēdit. Infra. xi. a. x Ge
neralis omnium. Sexta pars. y Doctrina euan
gelij: quam paulus hic explicat/ in ſingulis epiſtolis.
z Romanorū vitia: De quibus extirpandis. a Gra/
tie dei dona: de quib⁹ acquirendis. De his eſt et tota the/
ologia ppt beatitudinē: et ideo vna ſciētia/ vna ars: ab vnitate
ſubiecti ⁊ finis. Ioh. xx. g. Hec aūt ſcripta ſūt vt credatis ⁊c̄.
b Sub manu grē humiliare. i. ſub deo per opus gratie
i. Pet. vlt. b. Humiliamini ſub potēti manu dei. c Cō/

 ℞ mendat

❡ mendat eñi perſonā: ibi: Paulus apoſtolus/ ſeruus. a ❡ Negociū: ibi: Segregat' ī euāgeliū. b ❡ Auctorē: ſcilicet chriſtū: ibi: Qui factus eſt ⁊c̄. c ❡ Vtriuſq; partis .i. iudeorum ⁊ gentiliū alter cantiū. d ❡ Oſtendit iuſticiā: quo ad gratiā. e ❡ Et ſalutem: quo ad gloriā. f ❡ Vtriuſq;: ſine pſonarum acceptione. g ❡ Vt a lege: id eſt ab obſeruantia legalium.

❡ Explicit expoſitio Prologi doctoꝝ in eplās btī pauli.

a dat eni pſonā ſuā ⁊ negociū ⁊ b auctorē negocij/ in quib' cō grue captat beniuolentiam. c Poſt ſalutationē vero vtriuſq; partis vitia arguit/ oſtendens gētiles a naturali ratione ⁊ iudeos a lege exorbitaſſe. d Deīde pluribꝰ modis oſtē e f dit iuſticiā et ſalutē eque vtriuſq; eſſe: non per legē ſed per g fidez ieſu chriſti/ vt a lege eos tollat ⁊ in ſola fide chriſti eos conſtituat. Circa finem vero moralis ſubdit iſtructio/ atq; in actione gratiarū finē tenet epiſtola. Premittit aūt ſalutationem dicens:

❡ Explicit Prologus doctorum.

Incipit epiſtola btī Pauli apoſtoli ad Romanos. ❡ Ca. I

Paulus ſeruus Jeſu chriſti vocat' apoſtolus

❡ Reuerēdiſſimi in chriſto patris ⁊ dñi/ dñi Hugonis ⁊c̄. Cardinal': Poſtilla ſup Epiſtolas beati Pauli ad Romanos/ incipit. ❡ Expo. Ca. I

Paulus ſeruus ieſu ⁊c̄. Littera dependet vſq; ibi: Oibus ⁊c̄. Premittit aūt more ſuo ſalutationē: in q̄ cōmēdat ſe a noie/ cū dicit: Paul'. A cōditiōe: ibi: Seruꝰ ieſu chriſti. A dignitate: ibi: Vocat' aplus. Ab officio: ibi: Segregat'. Nō aūt cōmēdat ſe ad oſtēſionē: ſed ad reprimendā ſupbiā ⁊ arrogātiā romanoꝝ quibꝰ ſcribit. Dicit ğ. ❡ Vocat' apl's .i. ad h̄ vt eēt apl's: vl' ad aplatū: vl' auctoritate apl's vocat': ſic̄ dauid ꝓpheta: ⁊ roma vrbs: vl' vt h̄ dicat ex hūilitate .q.d. ego habeo nomē aplī nō rē. a ❡ Segregat': a ſpū ſctō. b ❡ In euāgeliū .i. ad h̄ vt euāgeliū dei p̄dicaret. Segregat' aūt fuit dupliciť. Primo a numero īfideliū: vt Gal'. j.c. Qui me ſegregauit ab vtero. Itē ſegregat' fuit a grege fideliū. Vñ Act'. xiij.a. Segregate mihi ſaulū et barnabā in opꝰ ad qđ aſſūpſi eos ⁊c̄. Paul' dicq: Oibꝰ ⁊c̄. mādat ſa

Myſtice lutē ſupple. Vobis pax/ ſupple ſit. Myſtice. Paul'/ diminutiuū eſt de puus: ⁊ ē idē qđ modic': et interpťať ſm Glo. quiet'/ admirabil': ſcđm Remigiū: os tube: vel os eoꝝ/ ſeu electū mirabile. Per hūilitatē fuit modic': ꝑ māſuetudinē qet': ꝑ dei electionē admirandꝰ: os tube per p̄dicationē/ ꝑ doctrinā excellentē. Quomō aūt fuit modicꝰ predixit Eſa. xj.b. Puer paruul' minabit eos. Et .j. lx.d. Minimꝰ erit ī mille ⁊ paruulꝰ in gentem fortiſſimā. Interliñ. Minimꝰ/ vt paulus. Et quia talis fuit/ impletum eſt in eo illud Eſa. vlť.a. Super quem requieſcet ſpūs meus: niſi ſuper humilem ⁊ quietū ⁊c̄. Voluit aūt ſic vocari ille ſtrenu' predicator: ad innuendum q; hoc debet habere quilibet p̄dicator. Debet ergo eſſe paulꝰ ꝑ humilitatē. Ecci. xxxij.a. Rectorē te poſuerunt/ noli extolli ⁊c̄. Et in eodē. iij.c. Quāto magnꝰ es humilia te in omnibꝰ. Itē

Pš. 91. debet eſſe māſuetꝰ per patientiam. Unde Pš. Bene patientes erunt vt annuncient. Item per dei electionem fuit admirādus. Unde Ecci. xliij.a. de eo diciť: Vas admirabile opus excelſi. De quo vaſe tam minimo inebriauit dominus totam eccleſiā: de quo Act'. ix.c. Vas electionis eſt mihi iſte ⁊c̄. Et ſic predicator debet eſſe admirabilis per ſanctitatis excellentiam: Qđ ſignificatū eſt .j. Reg'. xiiij.b. Factū eſt miraculū in caſtris ⁊c̄. de ionatha .ſ. qui ſolus cum armigero irruit in exercitum inimicorum .ſ. et cedebant eos cū arcu et ſagitta: Sic predicator debet occidere in bono/ ita q; miraculum ſit in facie eccleſie. Itē paulꝰ fuit os tube per predicationē. Qđ ſignificatum eſt Judc'. vj.g. Spiritꝰ domini repleuit gedeon qui clangēs buccina cōuocauit vel ꝯgregauit domū abiezer. Gedeon interpťať tēptatio hūilitatis: qꝛ ad hoc tēptat' fuit paulꝰ/ vt hūiliareť. Vñ .ij. Cor'. xij.b. Et ne magnitudo reuelationū extollat me ⁊c̄. Abiezer interpťať pr̄is mei ſanctificatio: et ſignificat oēs ſanctificatos ⁊ vocatos ꝑ gratiam pro quibꝰ orat dominus Joh. xvij.c. Pater ſanctifica eos in veritate: Sic predicator debet eſſe os tube: vt cōuocet ad bellū ꝯtra diabolū ⁊ pctm̄. Vñ ei diciť Eſa. lviij.a. Quaſi tuba exalta vocē tuā: ⁊ annūcia pplo meo ſcelera eorū. Et i eo. xl.b. Exalta in fortitudiē vocē tuā q̄ euangelizas hieruſalē. Et q̄dā habēt q̄ſi fiſtulā qui p̄dicant vt moueāt ad riſum et placeāt hominibus. Seruus ieſu chriſti. Ecce felix conditio. j. eodē: Teſtis ē mihi deꝰ cui ſeruio in ſpiritu meo: Cōtra hypocritas qui tm̄ corpore. Similiť debet eſſe predicator ſeruus ieſu chriſti qđ magnū eſt: Nam cum dicatur/ ſeruus regis pars comiti: ſeruus ſummi regis eſt ſuper omnes imperatores: et maxime qui ſeruit ei ad cōuertendas animas. Unde Eſaie. xlix.b. Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribꝰ iacob. i ❡ Vocatus: id eſt electꝰ a dño. Unde Gal'. j.c. Vocauit me per miſericordiam ſuam: Sic debet eſſe predicator vocatꝰ contra intrudentes ſe: quia infra. x.c. Quō p̄dicabūť niſi mittanť: k ❡ Apoſtol' .i. miſſꝰ ſiue legat'. Vñ .ij. Cor. v.g. Pro chriſto ergo legatiōe fungimur. Et abdie. a. Auditū audiuimus a dño: legatum miſit ad gentes. Et eſt thema in eiꝰ feſto. Sic debet eſſe p̄dicator legatus/ cuius officium determinatur Hiere. j.b. Vt euellas et deſtruas et diſperdas et diſſipes et edifices et plantes. ❡ Segregatus

b ❡ Paulus ſeruꝰ ⁊c̄. Glo. Si vis ipſius nois .i. ſignificatio ſiue interpťatio. Ratio impoſitionis .i. rōnabilis impoſitio .i. q̄re fuit ei impoſitū. Paul': qđ ē hebraicū origine. Cōtra. Sup illud Act'. ix.d. Saulꝰ aūt multo magiſ ꝯualeſcebat ⁊c̄. Glo. Petrus ⁊ paulꝰ latina vel greca ſunt noīa: qꝛ hebrei p. nō habēt: ğ ſicut paul' nō eſt nomē hebraicū terminatiōe: ita nec origine. Sol'. hebraicū diciť origine ꝓpter modicā differētiā quā hꝫ elemētū a quo incipit ī hebreo a p. Vel ſic expone/ q; eſt hebraicū: id eſt cuius equipollens eſt hebraicum. Gemine virtutis .ſ. modicitatis: id eſt humilitatiſ. Et quietis: ergo quies eſt virtus. Contra: quies nihil aliud eſt q̄ꝫ pax mentis: ergo pax eſt virtus: Sed contra .j. dicit q; pax eſt trāquillitas mētis: et ſimiliter ſup illud Matth. v.a. Beati pacifici: ſꝫ remorſus ꝯſcie ex quolibet pctō ē: ğ pax mentis q̄ ei opponiť eſt ex q̄libet virtute: ⁊ ita non eſt virtus. Sol'. h̄ appellať quies manſuetudo: ſm q; dr̄ Matth. v.a. Beati mites. Ubi dicit Glo. Mitis ē q̄ timore/ vel odio/ vel ira nō afficiť. Generali appellatione. Paulus eñi ē nomē appellatiuū ſm ſe/ qđ idē ē qđ māſuetꝰ. Et nota q; Glo. aſſignat poſtea q̄ttuor rōnes ꝓpter q̄s dictꝰ eſt paul' .ſ. ad oñdēdū eiꝰ hūilitatē mēť. eiꝰ mutationē p̄dicatiōis ſtrenuitatē ⁊ q; ſuauit morē alioꝝ aploꝝ q̄ꝝ noīa mutata fuerūť. Ait Beda ſup actꝰ aplicos: Act'. xv. Et pauli vocabulū: Act. xiij.a. Contra: de eo dr̄ Act. ix. Paulꝰ aūt ⁊c̄. et hic fuit tredecimꝰ annꝰ añ illā ſegregationē: ⁊ ita nō tūc accepit nomē illud: imo iam vocabať paul'. Sol'. duplex eſt. Una dicēdo q; illud Act'. ix. dictū eſt ꝑ anticipationē. Vel pōt eſſe q; Lucas dicit. Act. ix. Paulꝰ ⁊c̄. ꝓ tpe .ſ. q̄ñ ſcⁱpſit ea q̄ ibi dicit ⁊ iā reuera vocabať paulꝰ. A ſaule pſecutore: de q̄ .j. Reg'. xviij. xix. xx. Sꝫ illi q̄ impoſuerūt nomē q̄d ſciebāt dē ſaule: Dicēdū q; imponēs ei nomē nō habuit reſpectū ad ſaulē/ ſed ſic diuinitus ꝓcuratum eſt ꝓpter myſteriū: qꝛ ſicut ſaul pſecutꝰ ē dauid: ita paul' eccl'iam.

Expoſitio Glo.

Vñ ſic ductus eſt